

“ Waterkwaliteit en visbestand in de Antitankgracht/Antitankkanaal anno 2026 “

De Antitankgracht/Antitankkanaal vertegenwoordigt heel wat natuur-, landschaps- en erfgoedwaarden. Ze werd gegraven tussen 1937 en 1939 met de bedoeling vijandelijke tanks en ander rollend materieel te stoppen vooraleer ze Antwerpen konden bereiken. Ondertussen is de Antitankgracht geëvolueerd naar een groots natuurverbindingsgebied, dat verschillende natuurgebieden en bossen met elkaar verbindt en migratie van dieren en planten tussen die gebieden mogelijk maakt. Vanuit het Regionaal Landschap de Voorkempen (RLDV) wordt actief ingezet op de recreatieve waarde van de Antitankgracht.

1. Waterkwaliteit

[Zie: Integraal Waterbeleid – Benedenscheldebekken – Wateruitvoeringsprogramma – Bekkenbestuur 27 mei 2025]

De Antitankgracht wordt gevoed door het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten en heeft 2 takken (lokale waterlichamen 1ste orde), respectievelijk naar de Afwateringsgracht (noordwestelijke tak) en het Groot Schijn (zuidoostelijke tak). De Antitankgracht vormt op deze manier een grote kwartcirkel (van noord tot oost) rond de stad Antwerpen. De Antitankgracht is een kunstmatige waterloop, welke de afstroomgebieden van het Groot Schijn en de Verlegde Schijn doorkruist.

Bij periodes van veel neerslag wordt de voeding van de Antitankgracht dichtgezet, waarbij de waterloop enkel gevoed wordt door lokaal drainagewater en de interferentie met de kruisende waterlopen. De noordelijke tak van de Antitankgracht mondt uit in de Verlegde Schijn en wordt overgepompt via het pompstation Rode Weel. De zuidelijke tak loopt ter hoogte van het fort van Oelegem over in het Groot Schijn.

De Antitankgracht heeft geen natuurlijk bovendebiet. Bij langdurige droogteperiodes komt de voeding van de Antitankgracht vanuit het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten in concurrentie met de voeding van het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten vanuit het Albertkanaal, dat op zijn beurt onderhevig is aan de afspraken uit het Maasafvoercontract.

Dit betekent dat de Antitankgracht extra kwetsbaar is voor verdroging. De Antitankgracht wordt gevoed door lokaal kwelwater. In droge zomers vallen bepaalde segmenten van de Antitankgracht droog. Er moet over gewaakt worden dat er altijd voldoende watervoerende segmenten beschikbaar zijn waar de vispopulatie zich in droge periodes kan terugtrekken.

Voor het “project Antitankgracht” is een organisatiestructuur opgezet die bestaat uit een projectbureau, stuurgroep en verschillende werkgroepen.

Het projectbureau neemt de dagdagelijkse leiding en opvolging op zich. Hierin zijn vertegenwoordigd: RLDV, VMM, Complex project De Nieuwe Rand, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en Agentschap Onroerend Erfgoed. In de stuurgroep zetelen naast de voorgaande partners ook de zeven betrokken gemeenten (Stabroek, Kapellen, Brasschaat, Schoten, Brecht, Schilde en Ranst) alsook Boerenbond en Natuurpunt.

De stuurgroep fungeert als een netwerkplatform waarin elke partner op de hoogte wordt gebracht van lopende projecten, problematieken en uitvoeringsgerichte acties. De stuurgroep bekrachtigt principebeslissingen die in de werkgroepen verder uitgedacht en uitgewerkt worden.

a) Aanleg infrastructuur in functie van geoptimaliseerd peilbeheer tussen Antitankgracht en zijlopen

Er zijn een tiental connecties tussen de Antitankgracht en kruisende waterlopen. Zowel in periodes van aanhoudende neerslag als droogte is het wenselijk om de interferenties tussen de Antitankgracht en de zijlopen te optimaliseren.

Begin 2024 werd de opdracht dienstenbestek Benedenscheldebekken gegund met onder meer de deelactie 'aanleg infrastructuur in functie van geoptimaliseerd peilbeheer tussen Antitankgracht en zijlopen'.

Meer bepaald zullen regelbare constructies ontworpen worden ter hoogte van de volgende locaties:

- Kruising Antitankgracht met Hofbeek (gemeente Schilde);
- Kruising Antitankgracht met Steynhoefsebeek (gemeente Schilde);
- Kruising Antitankgracht met Groot Schijn (gemeente Ranst).

De ontwerpstudie is inmiddels afgerond.

De aanvraag omgevingsvergunning was voorzien in voorjaar 2025.

b) Focus op functionele ecologische verbindingen - landschapsherstel, natuurherstel en ontsnippering langsheen de Antitankgracht

Met deze doelstelling werken we aan landschappelijke kwaliteit, waterkwantiteit en ecologische verbindingen. Het gehele project wordt opgenomen vanuit een participatieve rol van alle partners, waarin RLDV de opvolging doet en coördinator is van acties.

Sinds 2023 werden op verschillende locaties langsheen de Antitankgracht op particuliere gronden de percelen opgewaardeerd door aanplantingen te doen. De landschappelijke inpassing heeft zowel meerwaarde naar beleving als naar biodiversiteit.

Langsheen Antitankgracht staan plannen klaar om in het gebied van de Lage Haar (in eigendom van Natuurpunt) op grondgebied Schilde een poel uit te graven, grachten te dempen en afstroming richting de Zwanebeek te vertragen. Dit om meer water op te houden en de grondwatertafel aan te vullen.

Gemeentewegen worden ontsnipperd met ondersteuning van ANB, VMM, Interreg Vlaanderen-Nederland en de gemeenten. Een eerste punt is de Heidestraat-Zuid in Kapellen waar een ecoduiker wordt voorzien bij het aan te leggen nieuwe fietspad. Deze tunnel verbindt beide oevers (onder de weg) van de Antitankgracht.

Daarnaast staat ook de Miksebaan in Brasschaat op de planning. Hier zullen ecotunnels geplaatst worden met een voldoende grote diameter opdat ook otter en bever deze kunnen gebruiken. Ook hier worden beide oevers van de Antitankgracht verbonden. Op beide locaties wordt ook een ecoraster geplaatst.

Klimaatpark De Zwaan wordt ingericht op een groot (10ha) weiland te Schoten, gelegen aan de E10-plas. Door hier overstromingsgebied en natte natuur in te richten, voorkomt men dat de Brechtsebaan verder overstroomt in perioden van hoge grondwaterstanden en veel neerslag. Deze natte natuur biedt ruimte aan de otter en andere soorten die gebonden zijn aan natte natuur. Daarnaast krijgt de ecologische verbinding tussen E10-plas, Antitankgracht en Kanaal Dessel-Schoten op deze wijze vorm.

Op de planning staat nog:

- “Werkgroep water” bijeenroepen om acties rond waterkwaliteit in de omgeving van de Antitankgracht op te zetten. Dit alles gelinkt aan het Interreg-dossier 'Otter over de grens'.
- Verdere focus op ontsnippering van (gemeente)wegen.
- Opmaak van een nieuw projectplan 2026-2031 waarin ook ruimte wordt gelaten voor waterconservering in openruimtegebieden, infiltratie in de hoger gelegen gebieden ten opzichte van de Antitankgracht, valleierstel van de kruisende beken, landschappelijke inrichting van de valleien, enzovoort.

Daarnaast staan nog acties rond beheer van de fietspaden, inrichting van recreatieve punten en acties gerelateerd aan erfgoed in het projectplan opgenomen.

2. Visbestand

a) Afvissing door INBO in 2013

Op het Antitankkanaal, een lokaal waterlichaam met nummer L111_1114 werden in 2013 slechts volgende vier vissoorten gevangen: baars, blankvoorn, paling en snoek.

Op het moment van de staalname bedroeg de zuurstofconcentratie slechts 2,76 mg/l wat dus onder de basiskwaliteitsnorm van 5 mg/l ligt.

De EQR bedraagt 0,23, wat een ‘slechte kwaliteit’ betekent.

[Zie: Van Thuyne G., Galle L., Maes Y., De Bruyn A., Lambeens I en Breine J. (2015). Visbestandopnames in het kader van het Referentiemeetnet 2013-Bemonsteringsverslag. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (rapportnr. 11299278). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

b) Afvissing in 2014

Op het Antitankkanaal beviste INBO in 2014 twee locaties, één locatie te Brasschaat en één locatie in Kapellen.

Beide locaties bevinden zich op hetzelfde waterlichaam met nummer L111_724.

Beide locaties werden elektrisch bemonsterd.

In totaal ving men 6 vissoorten: baars, blankvoorn, paling, rietvoorn, snoek en zeelt in lage densiteiten.

De EQR voor dit waterlichaam scoort 0,6 wat staat voor een 'matige kwaliteit'.

[Zie: Van Thuyne G., Galle L., Maes Y., De Bruyn A., Lambeens I en Breine J. (2016). Visbestandopnames in het kader van het Referentiemeetnet 2014-Bemonsteringsverslag. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (rapportnr. 11823901). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

c) Afvissing in 2019

Op het Antitankkanaal (L111_1114) ving men in 2019 baars, blankvoorn, paling en snoek. Net zoals in 2013, alleen werd er nu minder vis gevangen.

De EQR daalde dan ook van 0,53 naar 0,45 maar blijft in de klasse van de 'matige kwaliteit'.

[Zie: Van Thuyne, G.; Galle, L.; Maes, Y.; De Bruyn, A. Lambeens, I.; Terrie, T.; Breine J. (2021). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentiemeetnet-Bemonsteringsresultaten 2019. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2021 (4). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

d) Afvissing in 2020

Op het Antitankkanaal beviste INBO in 2020 een locatie in Brasschaat en een locatie in Kapellen. In totaal ving men volgende 9 vissoorten: baars, blankvoorn, brasem, kleine modderkruiper, kolblei, paling, rietvoorn, snoek en zeelt. De vangsten zijn laag, blankvoorn en snoek worden het meest gevangen.

Het is de eerste keer dat men de beschermde kleine modderkruiper ving in het Antitankkanaal.

Er werd ook gevlekte Amerikaanse rivierkreeft gevangen.

De EQR-waarden wijzen op een 'ontoereikende kwaliteit'

[Zie: Van Thuyne, G., Galle, L., Maes, Y., De Bruyn, A., Lambeens I., Terrie, T. (2022). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentiemeetnet-Bemonsteringsresultaten 2020. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek jaar (33). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

[Zie ook: Tabel in bijlage]

e) **Afvissing in 2025**

In 2025 werden 8 vissoorten gevangen, namelijk baars, blankvoorn, paling, rietvoorn, riviergrondel, snoek, vetje en zeelt.

[Zie: tabel in bijlage]

Wolvertem, maart 2026

VERBEIREN Marc

TABEL afvissing door INBO in 2019

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2019	baars	44.00	435.00
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2019	blankvoorn	2.00	74.30
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2019	paling	8.00	1018.10
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2019	snoek	3.00	817.40

TABEL afvissing door INBO in 2020

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	baars	6.00	72.70
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	blankvoorn	18.00	453.20
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	kleine modderkruiper	1.00	0.70
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	kolblei	1.00	18.60
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	paling	1.00	295.90
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	rietvoorn	1.00	25.00
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	snoek	9.00	49.10
Antitankkanaal	161521/221902	Brasschaat, t.h.v. stuw, Hof ter Mik	Brasschaat	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	zeelt	3.00	176.10
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	baars	2.00	29.80
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	blankvoorn	18.00	376.90
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	brasem	1.00	3.60
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	gevlekte Amerikaanse rivierkreeft	2.00	24.20
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	rietvoorn	1.00	2.10
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	snoek	23.00	229.40
Antitankkanaal	157080/224936	thv Heidestraat-Zuid en Venuslei	Kapellen	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2020	zeelt	1.00	4.20

TABEL afvissing door INBO in 2025

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	baars	31.00	331.20
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	blankvoorn	9.00	46.00
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	paling	35.00	2669.00
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	rietvoorn	2.00	20.90
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	riviergrondel	1.00	7.50
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	snoek	3.00	69.30
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	vetje	3.00	4.50
Antitankkanaal	167039/213000	Oelegem, Fort	Ranst	Antwerpen	Beneden-Scheldebekken	2025	zeelt	1.00	12.00

CIW – oppervlaktewaterlichamen - Benedenscheldebekken

☐ Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen 	L11L114	ANTITANKGRACHT ZUID	Brecht, Ranst, Schilde, Zoersel
☐ Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen 	L11L724	ANTITANKGRACHT NOORD	Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Schoten, Stabroek